

Arne Næss, kåseri:

Hva er et menneske?

Enkelte ting blir jeg aldri lei av å gruble over. Ikke bare fordi temaene er interessante, men fordi spørsmålene og svarene endrer seg etter hvert som jeg blir eldre. Nye erfaringer fører til nye tanker. Sånn er det i hvert fall for meg.

Den siste tiden har jeg fundert på hva det vil si å vær et menneske. Det henger nok sammen med at jeg er blitt så forskrekkelig gammel at det nesten er u-menneskelig. Likevel er jeg et menneske. Ingen kan ta fra meg det.

Filosofen har ofte sammenliknet mennesket med dyr. Jeg tar utgangspunkt i historien og tiden. For meg er dét et sted uten spørsmålstegn, for jeg tar utvikling og forandring for gitt. Det er sånn jeg tror virkeligheten er. Der kan jeg begynne å lete etter mennesket.

Mennesket er altså noe som kontinuerlig blir til. Dagens mennesker er noe annet enn fortidens mennesker. Det kommer hele tiden noe nytt til, en erfaring som fortidens mennesker ikke hadde. Det vi opplever har aldri vært før. Det er dette nye hver generasjon må finne ut av for å komme til klarhet over sin menneskelighet.

Det interessante med mennesket er at det ikke er en kopi; mennesket overgår seg selv. Mennesket fortsetter der fortiden slapp. Mennesket er noe nytt. Enten vi vil det eller ei, får vi impulser som gjør at vi blir noe som aldri har vært før.

Mennesket er med andre ord muligheter. Og da blir spørsmålet: Hva gjør vi med våre muligheter? Hva gjør jeg?

Mange tror at det å gjøre eller tenke noe nytt krever en voldsom begavelse. Alle tanker er tenkt, tror de. Da blir det ikke noe igjen til oss.

Sånne tanker ler jeg av, for vi glemmer den gaven vi får av tiden. Den som gjør at vi hele tiden kan finne nye impulser, i oss selv. Utfordringen vår er å sortere impulsene kritisk: Vi må finne ut hvilke impulser vi skal følge.

Tenk da elektrisiteten kom. Den forandret tankene. Og bilen; den åpnet for nye muligheter. Telefonen ga oss nye ideer. Spaltingen av atomet tilførte menneskene en ufattelig ny makt. Hver ny generasjon får nye problemer og nye utfordringer, og i vår tid er farene og mulighetene større enn noen sinne.

Erfaringer vi gjør setter oss i bevegelse. Når vi opplever noe nytt tenker vi videre. Da forandrer vi oss.

Jeg synes mange mennesker setter alt for strenge krav til seg selv. De tør ikke slippe sine egne tanker løs. De blir stumme. Da sier jeg: De tør ikke være mennesker.

Ja, det krever nok en smule mot å være menneske. Vi må stole på oss selv. Stole på våre egne innfall. Vi må forstå at hver dag vi hører eller ser noe, er vi de første i verdenshistorien som opplever akkurat det, på den måten.

Da er vi mennesker. Da oppdager vi at vi er i endring; at vi er noe historien aldri har sett. Da kan vi si noe genialt; ikke fordi vi er genier, men fordi vi er mennesker.

Sånn er det å være et menneske.

(Sendt i NRK P2, høsten 2006, og 26.06.09.

Skrevet av Petter Mejlænder i samarbeid med Arne Næss)